ווען איך בין א דעלעגאט?

פון י. ל. וויקער

איך וואלט געוואלט זיין א דעלעגאט צום איצטיקן ציון קאנגרעס נים צוליב פּובליציטעט, נים צו ווערן באדימט אלס פאלקס פארזארגער, פאלקס רעטער, נים צוליב האבן א פרייע רייזע, נים צוליב כבוד, נים צוליב זשורנאליסטישע אכציעס. נאר צוליב זאגן דעם קאנגרעס אין באזעל דעם הייליקן נאר מעטן אמת, אויפצוווייזן די בטל'נישע אוטאפּישע פּראזעלאגיע און נארישע פאנטאזיעס.

ווען איך בין א דעלעגאט צום ציון קאנגרעס, וואלט איך אויפגעוויזן אויך אומגעלומפערטע גוואלדאזע נראבע פעלערן אין טעות'ן. איך וואלט נים געקוקט וואס מען וואלט מיר געריפן שכר. איך וואלט זיך נים געשראָקן פאר ווערן אויסגעפייפט, איך וואלט נים געאכט, נים פארלאנגט קיין אוואציעס, נים געאכט קיין געקונצלטע געשליפענע ווערטער צו געפעלן קיינעם. איך וואלט געזאגט בלויז דעם אמת.

ווען איך בין א דעלעגאט וואלט איך מיטגעגומען מיינע קרעדענשעלס נאך פון מיין קליין שטעטל פון פאר דעם ערשטן קאנגרעס. איך וואלט געוויזן צייגעניש פון ווילנע, פון זיך אפריקע און פון קאנאדע. איך וואלט צוערשט אויסגעוויזן אז אין דער צייט ווען א סך פון די איצטיקע דעלעגאטן, די איצ'מיקע פירער, די איצטיקע שרייער און שולמלער, די איצטיקע גרויסע מאכערס ווינען נאך אדער אין חדר געגאנגען אדער האבן נאך די מארסעליעזע געזונגען, האבן נאך ציינזיגס באטעמפט, באשפּינגן, פאראכטט, אין דער צייטיגס געווען א טייל פון מיין לעבן, פאר וועלכער איך האב נים בלויז געארבעט, נים נאר נים געמאכט קיין פּראפעסיע, נאר מיין נאנצן איך "בכל נפשי ובכל מאדי" מיין נשמה און מיין נאנצן פארמעגן — אפגעגעבן. און מיט מיין נאנצער נשמה וואלט איך אויסגעשריען: בטלנים איר זייט אלץ שולדיק! און די שולדן זיינען גרויסע, אז א צאר פיעלט!

מיר זיינען שולדיק, ווען איך זאג "איר" מיין איך די פיעלר פאר זיין בטלנים, פאר זיין פאנטאזיארן, פאר באזיין געפערלאכע טעות'ן, וועלכע האבן געבראכט דעם איצטיקן קריזיס.

איך וואלט געזאגט בזה הלשון:

אי לך אמי כי ילדתיני נתתני איש ריב ומדון... ס'איז נים אנגענעם, עס איז נים שיין, ס'איז אויך שעדלאך צו זוכן פערען, חסרונות און קריטיקירן דעם צווייטן. מען ווערט פאראכטעט, מען באקומט שונאים און צורעצט, באקומט מען א נאמען אלס א "קראנקר מישגענעם". אי דוואלט זייער נים גע־וואלט ריידן. איך וואלט זייער נים גע־וואלט פרעגן קיין שאלות, קיין פראגעס, פייליכט טוט עס וועמען ווייי, פייליכט פילט זיך איינער און נאך עטלאכע געטראפן, אבער ווען עס עקי־זיסטירט א געפאר, ווען עס איז א גרויס־סע סכנה איז נארוש צו זיין סענטי־מענטאל און קוקן אויף פאראיבערלעך.

דער דאקטאר, דער כירורג מאכט אן אפעראציע. נים קוקנדיק וואס יענער טוט ווייי. די פייערדיגע ווערן פון שלאף, נים קוקנדיק וואס עס שטערט די איינוואוינער פון זייערע זיסע חלו־מות, ווייל האבן רחמנות אין אזא צייט, ווערן שפּיזן די ראלע פון אנשטענדיגע מיים, פון אדעלקייט אדער דזשענטל־מאן, איז מען א "חסיד שוטה"...

אין מיין בעסטן ווילן צו קוקן און שווייגן, אין מיין בעסטן ווילן קיינעם נים צו אנטאגאניזירן, קיינעמס כבוד נים צו נעמען, אין מיין בעסטן ווילן אין ציינזיגס איז א שווידערלאכע, שעדלי־כע און טרויעריגע, אז עס איז אומ־מעגלאך צו פארשווינדן, אוממעגלאך נים צו ריידן, ווייל שווייגן אין אינ־טיקן מאמענט מיינט זיין א פארדעטער צום אדיריש פאלק.

נאך דריציג יאר צייט ווי אידן האבן באקומען זייער רעכט אפיציעל צו בוי־לטלנים, פאר זיין פאנטאזיארן, פאר באגיין געפערלאכע טעות'ן, וועלכע האבן געבראכט דעם איצטיקן קריזיס.

איך וואלט געזאגט בזה הלשון:

אי לך אמי כי ילדתיני נתתני איש ריב ומדון... ס'איז נים אנגענעם, עס איז נים שיין, ס'איז אויך שעדלאך צו זוכן פערען, חסרונות און קריטיקירן דעם צווייטן. מען ווערט פאראכטעט, מען באקומט שונאים און צורעצט, באקומט מען א נאמען אלס א "קראנקר מישגענעם". אי דוואלט זייער נים גע־וואלט ריידן. איך וואלט זייער נים גע־וואלט פרעגן קיין שאלות, קיין פראגעס, פייליכט טוט עס וועמען ווייי, פייליכט פילט זיך איינער און נאך עטלאכע געטראפן, אבער ווען עס עקי־זיסטירט א געפאר, ווען עס איז א גרויס־סע סכנה איז נארוש צו זיין סענטי־מענטאל און קוקן אויף פאראיבערלעך.

דער דאקטאר, דער כירורג מאכט אן אפעראציע. נים קוקנדיק וואס יענער טוט ווייי. די פייערדיגע ווערן פון שלאף, נים קוקנדיק וואס עס שטערט די איינוואוינער פון זייערע זיסע חלו־מות, ווייל האבן רחמנות אין אזא צייט, ווערן שפּיזן די ראלע פון אנשטענדיגע מיים, פון אדעלקייט אדער דזשענטל־מאן, איז מען א "חסיד שוטה"...

אין מיין בעסטן ווילן צו קוקן און שווייגן, אין מיין בעסטן ווילן קיינעם נים צו אנטאגאניזירן, קיינעמס כבוד נים צו נעמען, אין מיין בעסטן ווילן אין ציינזיגס איז א שווידערלאכע, שעדלי־כע און טרויעריגע, אז עס איז אומ־מעגלאך צו פארשווינדן, אוממעגלאך נים צו ריידן, ווייל שווייגן אין איצ־טיקן מאמענט מיינט זיין א פארדעטער צום אדיריש פאלק.

נאך דריציג יאר צייט ווי אידן האבן באקומען זייער רעכט אפיציעל צו בוי־לטלנים, פאר זיין פאנטאזיארן, פאר באגיין געפערלאכע טעות'ן, וועלכע האבן געבראכט דעם איצטיקן קריזיס.

איך וואלט געזאגט בזה הלשון:

אי לך אמי כי ילדתיני נתתני איש ריב ומדון... ס'איז נים אנגענעם, עס איז נים שיין, ס'איז אויך שעדלאך צו זוכן פערען, חסרונות און קריטיקירן דעם צווייטן. מען ווערט פאראכטעט, מען באקומט שונאים און צורעצט, באקומט מען א נאמען אלס א "קראנקר מישגענעם". אי דוואלט זייער נים גע־וואלט ריידן. איך וואלט זייער נים גע־וואלט פרעגן קיין שאלות, קיין פראגעס, פייליכט טוט עס וועמען ווייי, פייליכט פילט זיך איינער און נאך עטלאכע געטראפן, אבער ווען עס עקי־זיסטירט א געפאר, ווען עס איז א גרויס־סע סכנה איז נארוש צו זיין סענטי־מענטאל און קוקן אויף פאראיבערלעך.

דער דאקטאר, דער כירורג מאכט אן אפעראציע. נים קוקנדיק וואס יענער טוט ווייי. די פייערדיגע ווערן פון שלאף, נים קוקנדיק וואס עס שטערט די איינוואוינער פון זייערע זיסע חלו־מות, ווייל האבן רחמנות אין אזא צייט, ווערן שפּיזן די ראלע פון אנשטענדיגע מיים, פון אדעלקייט אדער דזשענטל־מאן, איז מען א "חסיד שוטה"...

אין מיין בעסטן ווילן צו קוקן און שווייגן, אין מיין בעסטן ווילן קיינעם נים צו אנטאגאניזירן, קיינעמס כבוד נים צו נעמען, אין מיין בעסטן ווילן אין ציינזיגס איז א שווידערלאכע, שעדלי־כע און טרויעריגע, אז עס איז אומ־מעגלאך צו פארשווינדן, אוממעגלאך נים צו ריידן, ווייל שווייגן אין איצ־טיקן מאמענט מיינט זיין א פארדעטער צום אדיריש פאלק.

מיר זיינען שולדיק, ווען איך זאג "איר" מיין איך די פיעלר פאר זיין בטלנים, פאר זיין פאנטאזיארן, פאר באגיין געפערלאכע טעות'ן, וועלכע האבן געבראכט דעם איצטיקן קריזיס.

איך וואלט געזאגט בזה הלשון:

אי לך אמי כי ילדתיני נתתני איש ריב ומדון... ס'איז נים אנגענעם, עס איז נים שיין, ס'איז אויך שעדלאך צו זוכן פערען, חסרונות און קריטיקירן דעם צווייטן. מען ווערט פאראכטעט, מען באקומט שונאים און צורעצט, באקומט מען א נאמען אלס א "קראנקר מישגענעם". אי דוואלט זייער נים גע־וואלט ריידן. איך וואלט זייער נים גע־וואלט פרעגן קיין שאלות, קיין פראגעס, פייליכט טוט עס וועמען ווייי, פייליכט פילט זיך איינער און נאך עטלאכע געטראפן, אבער ווען עס עקי־זיסטירט א געפאר, ווען עס איז א גרויס־סע סכנה איז נארוש צו זיין סענטי־מענטאל און קוקן אויף פאראיבערלעך.

דער דאקטאר, דער כירורג מאכט אן אפעראציע. נים קוקנדיק וואס יענער טוט ווייי. די פייערדיגע ווערן פון שלאף, נים קוקנדיק וואס עס שטערט די איינוואוינער פון זייערע זיסע חלו־מות, ווייל האבן רחמנות אין אזא צייט, ווערן שפּיזן די ראלע פון אנשטענדיגע מיים, פון אדעלקייט אדער דזשענטל־מאן, איז מען א "חסיד שוטה"...

אין מיין בעסטן ווילן צו קוקן און שווייגן, אין מיין בעסטן ווילן קיינעם נים צו אנטאגאניזירן, קיינעמס כבוד נים צו נעמען, אין מיין בעסטן ווילן אין ציינזיגס איז א שווידערלאכע, שעדלי־כע און טרויעריגע, אז עס איז אומ־מעגלאך צו פארשווינדן, אוממעגלאך נים צו ריידן, ווייל שווייגן אין איצ־טיקן מאמענט מיינט זיין א פארדעטער צום אדיריש פאלק.

מיר האבן נעהאט א פאלקאמע רעכט צו פאדערן פון דער ליג אף ניישאנס, פון דעם וועלט רויטן קרייץ, פון דער "נאנסען" קאמיטע, צו איבערזיגלען, צו טראנספערירן און איבערפרופן די פּאלעסטינער אראבער, קיין עבר הירדן, קיין מעסאפּאטאמיע אדער אראביע פונקט ווי זיי האבן עס געטאן מיט דעם האלבן מיליאן גריכן פון דער טערקי־שער טעריטאריע אין קליין אזיען, קיין גריכנלאנד, און מאכן פּלאץ פאר אונז. אויב מיר האבן עס נים געפאדערט, אויב נים שטארק געפאדערט, טא ווער איז שולדיק?

* * *

גלייך נאך דער סאן רעמא'ר באַ־שטעטיקונג פון דער דעקלאראציע האָ־בען זיך געפונען א גרויסע צאל אידי־שע לאנד קויפערס. די גרויסע פּריצים צעטומלט פון אונזער גרויסן טאראראם, פון אונזערע פאפּירענע נצחונות, האבן עס געוואלט פארקויפן, הלואי וואלטן מיר עס דאמאלט געקויפט, האבן אונ־זערע לעניאנערן, אונזערע יונגע, גע־שריען: הארץ לא תמכר לצמיתות" לאנד וואלט מען געקאנט קויפן מיט די דאלארס וואס די אונזיווערסיטעט קאסט? וואס איז בעסער, אן עקאנאָ־מיש, פּאליטישער פארוויבערטער שריט, צי א מאראלישער? מען וויל שוין דרייען מיטן צונג צוריק, מען וויל שוין בלויז א נייסטערן צענטער אין פאלעס־טינע, ווילן עס שוין "מחמד אלהוסני" אויף אן אל מחמד'נישע סענטער מיט א אונזיווערסיטעט אויפן הר הבית. טא ווער איז שולדיק?

* * *

לאמיר נעמען אונזער סקול סיסטעם אין ארץ־ישראל. מיר האבן אנשטאט אין סקול — דריי סקולס.

צוערשט קומט די אלגעמיינע ציוו־ניסטישע שול. איז דוכט זיך גוט. וואס דארפן מיר בעסער און מער. מען לע־רענט די איינגעע שפּראך און אלגעמיי־נע וויסנשאפט. קומען די מזרחים און זאגן: דער סיסטעם טויג נים: נים פרום, נים ארטאדאקסיש גענוג, מען לערנט נים גענוג רעליגיעזע קענענשטאנ־דען, מען מוז האבן אן איינגעע סקול־סיסטעם. קומען די פועלי ציון און זאָ־גען, אז דער אלגעמיינער ציוניסטישער שול סיסטעם, טויג נים, ער איז צו אר־טאדאקסיש, צופיל אלטמאדיש און מען מוז האבן איינגעע שול. די רעגירונג צאלט נים. די רעגירונג האט א סקול סיסטעם פריי פאר אלעמען. "אויב איר אידעלאך ווייל זיך א באזונדערע סקול — זאגט די רעגירונג — טא האלט זיי אויס. אבער מיר צאלן פאר דעם אלעם מיט כסף עובר לסוחר" וועלכע מען מוז קומען צו די גלות אין בעס־לעז. אנשטאט צו פארנוצן די עגלה אויף קאנסטרוקטיווע ארבעט, פאר־שווענדען מיר עס אויף נאנצע דריי באזונדערע סקול סיסטעמען. און וואָ־רום זאל דער גלות לערנען מיט די קינדער פון ישוב?

* * *

מיר ווילן, מיר פארלאנגען מיר האָ־בען צו ווערן בעלי בתים אין ארץ־ישראל. אמת, דאס איז אלעמאל געווען דער חלום פון דר. הערצל ז"ל. דאס איז געווען "דער חלום פון די חובבי ציון, פון דר ערשטע בילוצעס." אבער קיינער, קיין מענש מיט שכל קאן נים זאגן, אז זייענדיק אין שיקאגאָ, וואוי־נענדיק אין ווילנע, ווארשע, בוקארעסט, ווין, בערלין און בוענאס איירעס, זאל מען וועלן פאסט געזעצן פאר דענמארק, שווערז און נארוועגיע?

מיר צעזייטע, צעשפּרייטע אויפן נאנצן ערד־קוגל, ווילן זאגן א דעה אויף א לאנד, ווילן שאפן, געזעצן פאר א לאנד, ווילן זיין די פירער פון א לאנד און נים זיין די בירגער פון דעם לאנד, נים וואוינען, נים ארבעטן און שאפן אין לאנד און זיין די טאָ געבער!

* * *

פּאליטישע עמאנציפּאציע. פּאליטי־שע אויבערמאכט. פּאליטישע גלייכ־הייט, פרייהייט און זעלבסט־באשטי־מונג קומט פון די בירגער פון לאנד וועגן זיי זיינען אין מאיאָרעטעט. אבער ב י ר ג ע ר פון אנדערע לענדער, אלעס וואס מעזקאָ פון זיי דערוואָרטן אין בלויז סימפּאטיע, הילף אין צייט פון נויט אבער נים צו זיין א דאמי־נירנדיקע מאכט.

* * *

אונזער טעות! סובסידירטע קאלאָ־ניזאציע איז א דורכפאל. איך מיין נים צו זאגן אייך, מען זאל נים שטיצן דעם קאלאניסט, דעם נייעם אימיגראנט מיט זאגן: דער סיסטעם טויג נים: נים פרום, נים ארטאדאקסיש גענוג, מען לערנט נים גענוג רעליגיעזע קענענשטאנ־דען, מען מוז האבן אן איינגעע סקול־סיסטעם. קומען די פועלי ציון און זאָ־גען, אז דער אלגעמיינער ציוניסטישער שול סיסטעם, טויג נים, ער איז צו אר־טאדאקסיש, צופיל אלטמאדיש און מען מוז האבן איינגעע שול. די רעגירונג צאלט נים. די רעגירונג האט א סקול סיסטעם פריי פאר אלעמען. "אויב איר אידעלאך ווייל זיך א באזונדערע סקול — זאגט די רעגירונג — טא האלט זיי אויס. אבער מיר צאלן פאר דעם אלעם מיט כסף עובר לסוחר" וועלכע מען מוז קומען צו די גלות אין בעס־לעז. אנשטאט צו פארנוצן די עגלה אויף קאנסטרוקטיווע ארבעט, פאר־שווענדען מיר עס אויף נאנצע דריי באזונדערע סקול סיסטעמען. און וואָ־רום זאל דער גלות לערנען מיט די קינדער פון ישוב?

* * *

מיר ווילן, מיר פארלאנגען מיר האָ־בען צו ווערן בעלי בתים אין ארץ־ישראל. אמת, דאס איז אלעמאל געווען דער חלום פון דר. הערצל ז"ל. דאס איז געווען "דער חלום פון די חובבי ציון, פון דר ערשטע בילוצעס." אבער קיינער, קיין מענש מיט שכל קאן נים זאגן, אז זייענדיק אין שיקאגאָ, וואוי־נענדיק אין ווילנע, ווארשע, בוקארעסט, ווין, בערלין און בוענאס איירעס, זאל מען וועלן פאסט געזעצן פאר דענמארק, שווערז און נארוועגיע?

מיר צעזייטע, צעשפּרייטע אויפן נאנצן ערד־קוגל, ווילן זאגן א דעה אויף א לאנד, ווילן שאפן, געזעצן פאר א לאנד, ווילן זיין די פירער פון א לאנד און נים זיין די בירגער פון דעם לאנד, נים וואוינען, נים ארבעטן און שאפן אין לאנד און זיין די טאָ געבער!

* * *

פּאליטישע עמאנציפּאציע. פּאליטי־שע אויבערמאכט. פּאליטישע גלייכ־הייט, פרייהייט און זעלבסט־באשטי־מונג קומט פון די בירגער פון לאנד ווען